ትብለጽ ረዳ ጻድቕ፡ብኽፈሉ እንክትዝከር

====/////======///////=======//////====

ሰላማት ክቡራት ኣንበብቲ፡ከመይ ትኰኑ ኣሎኹም፤እንሆ ንሎሚ እውን ብዛዕባ ወ/ሮ ትብለጽ ረዳ ጻድቕ፡ገለ ከውስኣልኩም'የ።እወ፡ሎም ቕነ ቤት-ማሕተም ብርሃንና ሰላም መበል 100 ዓመቱ ብርሃን ሕትመቱ ከም ዝጸንበለ ብማዕከናት ዜና -ክጋዋሕ ብምቕናዩ መሸም ተኸታቲልናዮ ንኸውን ኢና ዝብል እምንቶ ኣሎኒ።

__ስድራ ረዳ ጻድቕ ዘርኢይ ስእሊ__

እንተኰነ ንዝግባእ ክብሪ ክህብ ወ ዝክሪ ክምጡ ኣይረኣናዮን ኢና ዝብል ግምት ኣሎኒ።ኣብ ታሪኽ ሕትመትን ኣብያተ ሕትመትን ግዙፍ ታሪኽን ዕማምን ዝዓመመት ቤት ማሕተም ብርሃርንና ሰላም-ጋዜጣ `ብርሃንና ሰላም` ድማ ምስ`ዚ ስም ዝኩልኾልን ዝኸይድን ታሪኽ ከም ዘሎዎ ርዱእ እመስለኒ።

ጋዜጣ ብርሃርና ሰላም፡ብዕሊ ሕትመታ ካብ ትጅምር እንሆ ሓደ ዘመን ኣቀኊጺሩ ኣሎ።ነዛ ጋዜጣ እኒ መን መስሪቶማ፤ እንመን ገዚፍ እጃም ገይሮም፤ ንምንታይ ዓሊማ ጀሚራ፤ ወዘተ ንሎሚ ኣይትንክፎን እየ።

ንወ/ሮ ትብለጽ ረዳ ጻድቕ ግን ብሕጽር ዝበለ ሣውያ ክዝክር ተቐሲበ ኣሎኹ።እወ፡ትብለጽ ረዳ ጻድቕ ጓል መምህር ረዳ ጻድቕ ምኳና ድማ ካልእ ዓቢይ ነጥበ ጽሑፍ ክኸውን ግድን እዩ።እስከ ብዛዕባ መምህር ረዳ ጻድቕ ከዘካክረኹም።

መምህር ረዳ ጻድቕ ድሕሪ ኹናት መተማ ሓደ ዓመት ኣቢሉ ዝተወልዱ ዓቢይ ሊቕን መምህርን ምንባሮም ማህደር ታሪኾም ዝምስክሮ ሓቂ ኢዩ።ንሶም ካብ 1881 ክሳዕ 1965 ዓ/ም (1882-1972 ዓ/ም/ፈ) ብሕይወት ዚነበሩ በዓል ዓቢይ ዕልን ክብርን ዝተጓናጸፉ መምህር ምንባሮም ብዙሓት ጸሓፍትን ዓበይትን ወለድን ምስክርነቶም ሂቦሙሎም ኢዮም።

መምህር ረዳ ጻድቕ፡ ኣብ ጸዓዘጋን ኣስመራን ከም መምህር ኣብ ዓውደ ምምሃር ምስትምሃር ኣበርክቶ ገይሮም ኢዮም።ኣብ ጻዕዳ ክርስትያን-ኣውራጃ ሓማሴን ኸኣ ክሳዕ 1920 ዓ/ም/ፈ -ከም መምህር ኰኖም ምግልጋሎም ኣብ`ታ ወዶም ዮሃንስ ረዳ ቕድሚ 38 ዓመት ብዛዕብኦም ኣድሂቡ ዝጸሓፎ 15 ገጻት ዘሎዎ ጽሑፍ ይሕብር`ዩ።

ካብ 1921 ዓ/ም/ፈ ብደሓር ኸኣ ማለት ቕድሚ ሓደ ክፍለ-ዘመን ኣቢሉ ድማ ናብ ትግራይ ብምኻድ ነቶም ካብ እምነት እስልምና ናብ ክርስትና ዝመጹ ከስተምህሩ ዝገበሮም ተነበረ-ኣዚዮም ብሱልን ምኩርን መምህር ብምንባሮም ኢዩ ነይሩ-እቲ ንየየም ክምረጹ ዝገበሮም ጉዳይ`ዩ።ኣብ ጉዳይ ኣፍልጦ ቋንቋ ከም ቋንቋ ግእዝ፣ኣምሓርኛን ትግርኛን ካልእ ድማ ምስ እኒ ሃለቃ ታየ ዝዳረግን ኣብ ሓደ ቤት ትምህርቲ ማለት ኣብ እምኩሉ ዝተምሃሩን ብምንባሩ ኣዛሚዶን ዝገልጽዎም ምሁራት ኣይሰኣኑን እዮም፣ኣብ ገሊኡ ድማ ምዕራባውያን ጸሓፍቲ ዘስፈርዎ ምኳኑ ስኑድ ታሪኽ ዝምስክር`ዩ።

ብዛዕባ ጓሎም ትብለፅ ረዳ ድማ ብዛዕብኣ ገለ-ገለ ጸሓፍትን ተመራመርቲ ታሪኽን ኣድሂቦም ካብ ዝጸሓፍዎ ጋዜጠኛ ዮሃና ሃይሉ ንእግረ-መገዱ ካብ ዝተፈላለዩ ጽሑፋት ማእሪሩ ብቋንቋ ኣምሓርኛ፣ኣብ ገጻት ማሕበራዊ መራኸቦኡ፡ካብ ዝጸሓፎ ከኣ ነዚ ዝስዕብ ይመስል።

“-ኣደ ብርሃን!

የብርሃን እናት!-ትብለፅ ረዳ ጻድቅ

በብርሃንና ሰላም ጋዜጣ 2ኛ ዓመት ቁጥር 10 እትም ውስጥ "ስለ ሴቶች ትምህርት ቤት" በሚል ርእስ ስር በኢትዮጵያ ልጃገረዶች የሚማሩበት ትምህርት ቤት እንዲከፈት ለማድረግ መኳንንቱና ልዕልታቱን የገፋፋ ጽሑፍ ተጽፎ ነበር፡፡ በጽሑፉ "... ከድንቁርና ጭለማ ወደ ዕውቀት ብርሃን እንድታደርሱን በመላው የኢትዮጵያ ሴቶች አፍ ሆኜ እለምናችኋለሁ" የሚል መልእክት ሰፍሯል፡፡ ምልእክቱን ያሰፈረችው፤ ትብለፅ ረዳ ነበረች፡፡

በልእክቱ የተጻፈው መጋቢት 2 ቀን 1918 ዓ.ም ታትሞ በወጣው ብርሃንና ሰላም ጋዜጣ ነበር፡፡ ብርሃንና ሰላም ጋዜጣ በ1914 ዓ.ም መታተም የጀመረ፣ ኢትዮጵያ ውስጥ ከአእምሮ ቀጥሎ ረዘም ላለ ጊዜ ይታተም የነበረ ሁለተኛው ጋዜጣ ነበር፡፡

ትብለፅ ለትምህርት ሱዳን ሄዳ ነበረ፡፡ ሱዳን ሃገር ሴቶች በመሥርያቤት፣ የሕክምና ተቋማት፣ በልብስ ስፌትና መሰል ሥራዎች ተሰማርተው ሲሠሩ አይታ ነበረ፡፡ ወደ ኢትዮጵያ እንደተመለሰች የኢትዮጵያ ሴቶችከየነበረባቸውን ጫና እና ጭቆና ለመላቀቅ መጀመርያ መማር እንዳለባቸው የማንቃት ሥራ የጀመረች ሴት ናት፡፡

ትብለፅ ረዳ ጻድቅ የተወለደችው ኤርትራ ውስጥ ጻድዳ ክርስትያን በምትባል ሥፍራ ነው፡፡ አባቷ አለቃ ረዳ ጻድቅ፣ እናቷ ወይዘሮነ ታደለች ገብሬ ይባላሉ፡፡ በተወለደችበት አካባቢ የግእዝ ፊደላትን አጥንታለች፡፡

ቀጥሎ ወደ አዲስ አበባ በመሄድ እንጦጦ ወንጌላዊት ትምህርት ቤት ገብታ ተምራለች፡፡ በጊዜው ሴቶች እንዲማሩ ስለማይበረታቱና ሴቶችን ያማከለ የትምህርት ሥርዓት ባለመኖሩ አባቷ ወደ ሱዳን ሃገር ልከው እንድትማር አደረጉ፡፡

ከአራት ዓመታት የሱዳን ቆይታ በኋላ በ1918 ዓ.ም ወደ አዲስ አበባ ተመልሳ በአንድ የሚስዮን ትምህርት ቤት ሥራ ትሠራ ነበር፡፡ ያኔ ነበር የኢትዮጵያ ሴቶች በነፃነት የሚማሩበት የሴቶች አዳሪ ትምህርት ቤት እንዲከፈት ትግል የጀመረችው፡፡ ሓሳቧ የህዝብ እንዲሆን በመሻትም በ1918 ዓ.ም ሓሳቡን በጋዜጣ ታትሞ እንዲወጣ አደረገች፡፡

የትብለፅ ሓሳብ የሚደግፉ ልእልታትና ልዑላን እንዲሁም መሳፍንት በመገኘታቸው አዲስ ኣበባ ከተማ ከገነተ ልዑል ቤተ መንግሥት አጠገብ (በስተ ሰሜን) በ1923 ዓ.ም የእቴጌ መነን አዳሪ ትምህርት ቤት ተከፈተ፡፡ መነን ትምህርት ቤት (በደርግ የካቲት 12 ትምህርት ቤት የተባለው) ሴቶች ብቻ ይማሩበት የነበረ አንጋፋ ትምህርት ቤት ነው፡፡

ትብለፅ የመን ትምህርት ቤት ሲነሳ ኣብራ መነሳት የሚገባት ሰው የነበረች - ይሁንና ምንም ያልተነገረላት ቀዳሚዋ የሴቶች አንቂ የነበረች ሰውና ለማለት ይቻላል፡፡

በርከት ያሉ ቀደምት ሰዎች በማወቅ ይሁን ባለማወቅ እንዳይነገርላቸው ተደርጓል፡፡ እየመረጥን የምናጎላቸው ሰዎች ደግሞ ፈጥረናል - በሚያሳዝን ሁኔታ!

ትብለፅ ረዳ የትግርኛ፣ አማርኛ፣ ኦሮምኛ፣ እንግሊዝኛና ዓረብኛ ቋንቋዎች ባለቤት ነበረች፡፡"

ካብ`ዚ ጽሑፍ ጋዜጣኛ ዮሃና ሃይሉን ካልኦት ዝጸሓፍዎ ከም ንርድኦ ነገር ተሃልዩ፡ትብለጽ ረዳ ኣብ ጋዜጣ ንፈለማ ካብ ዝጸሓፉ ደቂ ሓበሻ (ኣብ ታሪኽ ኢትዮጵያ) ትኸውን ኣላ ማለት ኢዩ።እዚ ከምዚ ኢሉ ከሎ ብፍላጥን ብዘይፍላጥን ንካልኦት ዝገልጹን ዝጠቕሱን ኣይተሰኣኑን ኢዮም።

ንኣብነት ከም ኤርትራዊት ዝወሰድዋ ገለ-ገለ ጸሓፍቲ ፈላመይቲ ጸሓፊት ጓል ኣንስተይቲ እገሊት ኢያ ክብሉ ይረኣዩን ይሰምዑን ኢዮም።ኣብ ኢትዮጵያ ድማ ብተመሳሳሊ እገሊት ኢያ ቢሎም ዝጽሕፉን ከም ዝዛረቡን፣ ኣብ ዝተፈላለዩ ቃለ-መጠይቓት ከይተረፈ ዝገልጹ ነይሮም ኢዮም፤ኣሎዉ እውን ኢዮም።

Yohana Hailu

Aug 30

አደ ብርሃን!

የብርሃን እናት!

ትብለፅ ረዳ ጻድቅ

በብርሃንና ሰላም ጋዜጣ 2ኛ ዓመት ቁጥር 10 እትም ውስጥ "ስለ ሴቶች ትምህርት ቤት" በሚል ርእስ ስር በኢትዮጵያ ልጃገረዶች የሚማሩበት ትምህርት ቤት እንዲከፈት ለማድረግ መኳንንቱና ልዕልታቱን የገፋፋ ጽሑፍ ተጽፎ ነበር። በጽሑፉ "... ከድንቁርና ጭለማ ወደ ዕውቀት ብርሃን እንድታደርሱን በመላው የኢትዮጵያ ሴቶች አፍ ሆኜ እልምናችኋለሁ" የሚል መልእክት ሰፍሯል። ምልእክቱን ያሰፈረችው፤ ትብለፅ ረዳ ነበረች።

በልእክቱ የተጻፈው መጋቢት 2 ቀን 1918 ዓ.ም ታትሞ በወጣው ብርሃንና ሰላም ጋዜጣ ነበር። ብርሃንና ሰላም ጋዜጣ በ1914 ዓ.ም መታተም የጀመረ፣ ኢትዮጵያ ውስጥ ከአእምሮ ቀጥሎ ረዘም ላለ ጊዜ ይታተም የነበረ ሁለተኛው ጋዜጣ ነበር።

ትብለፅ ለትምህርት ሱዳን ሄዳ ነበረ። ሱዳን ሃገር ሴቶች በመሥርያቤት፣ የሕክምና ተቋማት፣ በልብስ ስፌትና መሰል ሥራዎች ተሰማርተው ሲሠሩ አይታ ነበረ። ወደ ኢትዮጵያ እንደተመለሰች የኢትዮጵያ ሴቶችከየነበረባቸውን ጫና እና ጭቆና ለመላቀቅ መጀመርያ መማር እንዳለባቸው የማንቃት ሥራ የጀመረች ሴት ናት።

ትብለፅ ረዳ ጻድቅ የተወለደችው ኤርትራ ውስጥ ጻድዳ ክርስትያን በምትባል ሥፍራ ነው። አባቷ አለቃ ረዳ ጻድቅ፣ እናቷ ወይዘሮነ ታደለች ገብሬ ይባላሉ። በተወለደችበት አካባቢ የግእዝ ፊደላትን አጥንታለች። ቀጥሎ ወደ አዲስ አበባ በመሄድ እንጦጦ ወንጌላዊት ትምህርት ቤት ገብታ ተምራለች። በጊዜው ሴቶች እንዲማሩ ስለማይበረታቱና ሴቶችን ያማከለ የትምህርት ሥርዓት ባለመኖሩ አባቷ ወደ ሱዳን ሃገር ልከው እንድትማር አደረጉ።

ከአራት ዓመታት የሱዳን ቆይታ በኋላ በ1918 ዓ.ም ወደ አዲስ ኣበባ ተመልሳ በአንድ የሚስዮን ትምህርት ቤት ሥራ ትሠራ ነበር። ያኔ ነበር የኢትዮጵያ ሴቶች በነፃነት የሚማሩበት የሴቶች አዳሪ ትምህርት ቤት እንዲከፈት ትግል የጀመረችው። ሓሳቧ የህዝብ እንዲሆን በመሻትም በ1918 ዓ.ም ሓሳቡን በጋዜጣ ታትሞ እንዲወጣ አደረገች።

የትብለፅ ሓሳብ የሚደግፉ ልእልታትና ልዑላን እንዲሁም መሳፍንት በመገኘታቸው አዲስ ኣበባ ከተማ ከገነተ ልዑል ቤተ መንግሥት አጠገብ (በስተ ሰሜን) በ1923 ዓ.ም የእቴጌ መነን አዳሪ ትምህርት ቤት ተከፈተ። መነን ትምህርት ቤት (በደርግ የካቲት 12 ትምህርት ቤት የተባለው) ሴቶች ብቻ ይማሩበት የነበረ አንጋፋ ትምህርት ቤት ነው።

ትብለፅ የመን ትምህርት ቤት ሲነሳ ኣብራ መነሳት የሚገባት ሰው የነበረች - ይሁንና ምንም ያልተነገረላት ቀዳሚዋ የሴቶች አንቂ የነበረች ሰውና ለማለት ይቻላል። በርከት ያሉ ቀደምት ሰዎች በማወቅ ይሁን ባለማወቅ እንዳይነገርላቸው ተደርጓል።

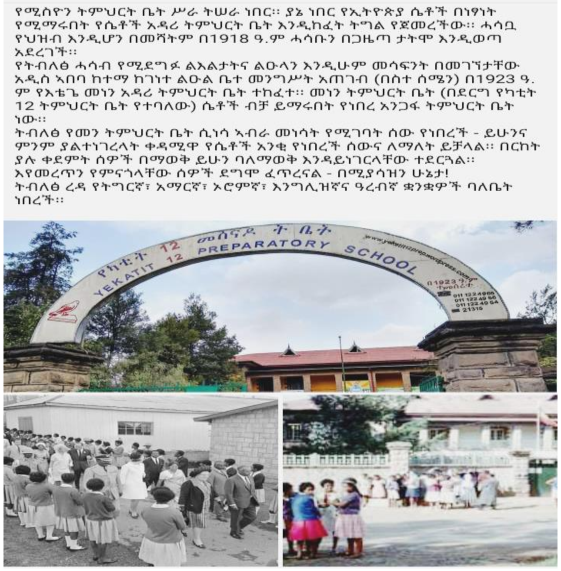
የሚስዮን ትምህርት ቤት ሥራ ትሠራ ነበር። ያኔ ነበር የኢትዮጵያ ሴቶች በነፃነት የሚማሩበት የሴቶች አዳሪ ትምህርት ቤት እንዲከፈት ትግል የጀመረችው። ሓሳቧ የህዝብ እንዲሆን በመሻትም በ1918 ዓ.ም ሓሳቡን በጋዜጣ ታትሞ እንዲወጣ አደረገች።

የትብለፅ ሓሳብ የሚደግፉ ልእልታትና ልዑላን እንዲሁም መሳፍንት በመገኘታቸው አዲስ ኣበባ ከተማ ከገነተ ልዑል ቤተ መንግሥት አጠገብ (በስተ ሰሜን) በ1923 ዓ.ም የእቴጌ መነን አዳሪ ትምህርት ቤት ተከፈተ። መነን ትምህርት ቤት (በደርግ የካቲት 12 ትምህርት ቤት የተባለው) ሴቶች ብቻ ይማሩበት የነበረ አንጋፋ ትምህርት ቤት ነው።

ትብለፅ የመን ትምህርት ቤት ሲነሳ ኣብራ መነሳት የሚገባት ሰው የነበረች - ይሁንና ምንም ያልተነገረላት ቀዳሚዋ የሴቶች አንቂ የነበረች ሰውና ለማለት ይቻላል። በርከት ያሉ ቀደምት ሰዎች በማወቅ ይሁን ባለማወቅ እንዳይነገርላቸው ተደርጓል። እየመረጥን የምናጎላቸው ሰዎች ደግሞ ፈጥረናል - በሚያሳዝን ሁኔታ!

ትብለፅ ረዳ የትግርኛ፣ አማርኛ፣ ኦሮምኛ፣ እንግሊዝኛና ዓረብኛ ቋንቋዎች ባለቤት ነበረች።

ከም እኒ ብርዛፍ፣ሳራ ጴጥሮስ፣ገጣሚት ስተል ዓብደላን ካልኦት ዝገልጹ እኳ ተሃለዉ እዚኣተን ግን ኣብ ዘመነ ምምሕዳር ወትሃደራዊ እንግሊዝ ኣብ ጋዜጣ ዝጽሕፋ ምንባረን ክፍለጥ ይግብኦ`ዩ።ኣብ ኣዲስ ኣበባ ኲይነን ድሕሪ ስዕረት መንግስቲ ጥልያን ኣብ ጋዜጣታት ዝጽሕፉ ዚነበራ እውን ብተመሳሳሊ እቲ መቃን ጊዜ ምስ ናይ ክበርት ትብለጽ ረዳ ጻድቕ ዝፈላለይ ምኳኑ ምስትውዓል ዘድልይ ይመስል`ዩ።

ገለ ጸሓፍቲ ተኲነ ትብለጽ ተኽለጊዮርግስን ትብለጽ ረዳ ጻድቕን ኣብ ጽሑፋቶም ክሓዋውስዎን ይረኣኡዩ ኢዮም።ብዙሓት ርእይቶ ወሃብቲ ብዛዕባ ትብለጽ ረዳ ኣብ ዝሃብዎ ርእይቶ፣ንትብለጽ ረዳ ዝገልጽ ጽሑፋትን ዝክርታትን ከም ዘይግብር ሓሳቦም ክህቡ ተራእዮም እዮም።

ትብለጽ፡ኣብ ጻዕዳ-ክርስትያን ተወሊዳ፣ኣብ ዕድመ ጉብዝንኣ፡ወላዲ ኣቡኣ ትግራዋይ ብምኳኖምን ንትግራይን ጎንደርን ምስናይ ቋንቋታቱ ኣዕርዮም ዝፈልጡ ብምንባሮም ተወሲኽዎ- ናብ ትግራይ ክኸዱን ከስተምህሩን ከም ዝተገብሩ ሽወደናዊ ጉስታፍ ኣረን ኣብ ሓደ ጽሑፉ ኣስፊርዎ`ዩ።

መንግስቲ ጥልያን ተኲነ ኣብ ኤርትራ ዝነብሩ ዚነበሩ ጸለውት ሰባትን ምሁራትን ተጋሩ፡ ካብ ኤርትራ ክወጹ ብዝኣዘዞ መሰረት ዳርጋ ኩሎም ክበሃል ዝክእል ኣብ 1920ታት ናብ ትግራይ ካልእ ቦታታትን ኢትዮጵያ ክወጹ ከም ዝተገብሩ ታሪኽ ዝሕብሮ ኢዩ።

ኣብራሃም ብርሃነ

ይቕጽል...